

Tartu Ülikool
Sotsiaalteaduste valdkond
Haridusteaduste instituut
Loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis õppekava

Kairi Parson ja Kaia-Riin Rohtmaa

LOODUS- JA REAALAINETE NING HUMANITAAR- JA SOTSIAALAINETE
ÕPETAMINE PÕHIKOO LIS ÕPPEKAVA ÜLIÕPILASTE BAKALAUREUSEÕPINGUTE
AJAL ÕPETAJANA TÖÖLE ASUMISE PÕHJUSED NING ÜLIÕPILASTE HINNANGUD
TÖÖTAMISE MÕJUST ÕPINGUTELE ÜLIKOO LIS
Bakalaureusetöö

Vastutav juhendaja: ülldidaktika kaasprofessor Liina Lepp
Juhendaja: füüsika didaktika lektor Svetlana Ganina

Tartu 2023

Kokkuvõte

Loodus- ja reaalainete ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste bakalaureuseõpingute ajal õpetajana tööle asumise põhjused ning üliõpilaste hinnangud töötamise mõjust õpingutele ülikoolis

Paljud õpetajakoolituse tudengid töötavad juba õpingute ajal erialasel töökohal.

Bakalaureusetöö eesmärk oli välja selgitada bakalaureuseastme loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste erialasele tööle asumise põhjuseid õpingute ajal ja kirjeldada, kuidas mõjutab üliõpilaste hinnangul tööl käimine õpinguid ülikoolis. Uuringuandmete kogumiseks viidi läbi poolstruktureeritud intervjuu 12 õpetajakoolituse üliõpilasega, kes käisid õpingute kõrvalt erialasel tööl. Andmete analüüsimiseks kasutati kvalitatiivset induktiivset sisuanalüüsi. Uuritavate vastustest tuli välja, et peamisteks tööle mineku põhjusteks oli erialase praktika saamine ja majanduslik toimetulek. Samuti selgus, et tööl käimine aitab üliõpilastel luua seoseid praktiliste kogemuste ja õpitud teooria vahel ning tõstab nende enesekindlust ja õpimotivatsiooni. Teisest küljest toodi välja, et töötamine võib langetada õpitulemusi, pikendada õpingutele kuluvat aega ning vähendada õppetöös osalemist.

Võtmesõnad: tööle mineku põhjused, töö mõju õpingutele, õpetajakoolitus

Abstract

The reasons of Bachelor degree students Teaching Natural and Exact Sciences and Humanities and Social Subjects at Lower Secondary School early working and their assessment of its effects on their studies

The purpose of the bachelor's thesis is to find out why lower secondary school teachers of natural and exact sciences and humanities and social studies start working during bachelor's studies and how students describe its effect on their studies. The data was collected through semi-structured interviews with 12 working students using an inductive qualitative method for analysis. The results of this analysis showed that the need for practice and economic reasons were the main reasons to start working during the studies. Working helped students to connect practical experiences with theoretical aspects and also had a positive impact on their confidence and motivation for studies. The downside of working was the degeneration of academic results, extended time for graduating and decreased participation in studies.

Keywords: reasons for working, work impact on studies, teacher training

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Teoreetiline ülevaade	5
1.1 Üliõpilaste edasijõudmist mõjutavad tegurid ülikoolis	5
1.2 Ülikooli ajal töötamine ja selle mõju õpingutele	7
1.2.1 Töötamise negatiivne mõju õpingutele	7
1.2.2 Töötamise positiivne mõju õpingutele	8
2. Metoodika.....	9
2.1. Valim	10
2.2. Andmekogumine	10
2.3. Andmeanalüüs	12
3. Tulemused	13
3.1 Õpingute ajal erialasele tööle asumise põhjused.....	14
3.1.1 Sisemine huvi end erialaselt täiendada.....	14
3.1.2 Missioonitunne tööle minemise ajendina	14
3.1.3 Välised tegurid, mis soodustasid tööle minekut.....	15
3.1.4 Väike õppetöö koormus ja vaba aeg töö tegemiseks.....	16
3.1.5 Majanduslikud tegurid.....	17
3.2 Töö mõju õpingutele	17
3.2.1 Positiivne mõju õpingutele.....	18
3.2.1.1 Suurenes üliõpilaste julgus aktiivselt õppetöös osaleda.....	18
3.2.1.2 Suhtumine õppetöösse paranes.....	19
3.2.2 Negatiivne mõju õpingutele	21
3.2.2.1 Õpitulemused halvenesid ja õppeaeg pikenes	21
3.2.2.2 Panustamine õppetöösse vähenes	22
4. Arutelu.....	23
Tänuõnad	27
Autorsuse kinnitus.....	27
Kasutatud kirjandus.....	28
Lisad	31
Lisa 1. Intervjuu kava.....	31

Sissejuhatus

Eesti üliõpilaste seas on populariseerunud õpingute kõrvalt tööl käimine. Võrreldes 2013. aastal üliõpilaste seas läbi viidud EUROSTUDENT V uuringuga, kus õppimise kõrvalt töötas 50% üliõpilastest, on kümne aasta jooksul märgatavalt kasvanud töötavate üliõpilaste osakaal (Espenberg *et al.*, 2013). Viimase EUROSTUDENT VII Eesti uuringu andmetel töötab ülikoolis õppimise ajal 68 % üliõpilastest (Koppel *et al.*, 2020). Põhjuseid tööle minemiseks on mitmeid, millest tuuakse kõige rohkem välja raha teenimist majanduslikult toime tulemiseks, vaba raha teenimise võimalust ning soovi ennast teostada või saada töökogemust (Must *et al.*, 2015). Natuke üle poolte tööl käivatest üliõpilastest töötavad juba õpingute ajal oma õpitava erialaga mingil määral seotud töökohal (Koppel *et al.*, 2020). Näiteks info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (edaspidi IKT) ning teeninduse kõrval on hariduse õppevaldkond kolmas suurim valdkond, kus enamus üliõpilastest töötab erialaga tihedalt seotud töökohtadel (Koppel *et al.*, 2020).

Eesti Hariduse Infosüsteemi (edaspidi EHIS) andmete kohaselt on ligikaudu 80% õpetajakoolituse õppekava lõpetanud üliõpilastest töötanud koolis õpetajana vähemalt ühe aasta (Selliov & Vaher, 2018). See tähendab, et erialasele tööle jõuab palju õpetajaks õppivaid üliõpilasi, kellel puudub kõrgharidus või õpetajatele vajalik kvalifikatsioon. TALIS 2018 kolmanda kooliastme õpetajate seas läbiviidud uuringu andmetel töötas 2018. aastal Eestis 28,3% nõutud kvalifikatsioonita õpetajat, kellest vastavalt 22,2% on bakalaureuse kraadiga ja 6,1% kesk- või põhiharidusega. Lisaks on alustavatest õpetajatest 11% ilma kõrghariduseta ning 35,6% bakalaureuse kraadiga, mis võib viidata sellele, et juba bakalaureuse- ja magistriõpingute ajal minnakse õpetajana tööle (Taimalu *et al.*, 2019). Põhjus võib seisneda selles, et õpetajakoolituse lõpetanud üliõpilased ei täida ära iga-aastasest õpetajate liikuvusest tingitud vabu ametikohti. Samuti ei suundu kõik õpetajakoolituse lõpetanud kooli õpetajaks tööle, vaid jätkavad teistes töövaldkondades (Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade..., 2022). Kuigi probleemi üheks põhjuseks võib olla õpetajate puudus, siis täpsemalt põhjuseid, miks otsustavad kvalifikatsioonita üliõpilased erialasele tööle minna, veel autoritele teadaolevalt uuritud pole.

Lisaks põhjustele, miks otsustatakse õpingute kõrvalt tööle minna, on ka varasemalt uuritud, kuidas tööl käimine võib mõjutada õpinguid ülikoolis. Kori ja Mardo (2017) uuring tugines Tinto (1993) integratsioonimudelile, mis kirjeldab koolist väljalangemist kui protsessi, kus üliõpilast mõjutavad akadeemilised, sotsiaalsed või välised tegurid. Tulemused näitasid, et õpingute ajal töötamine võib olla üks põhjustest, miks õpingud katkestatakse (Kori & Mardo, 2017). Kuid mitte alati ei pruugi tööl käimine mõjutada õpinguid negatiivselt. Eesti üliõpilaste seas läbiviidud haridustee uuringu TULE andmetest selgus, et üliõpilased, kes

teevad õpingute kõrvalt erialast tööd, näevad selles positiivset võimalust arendada erialast kompetentsust ning teadmisi. Pigem tajutakse, et erialane töö toetab õppimist ja vähendab õpingute katkestajate hulka (Must *et al.*, 2015).

Seega, kui varasematest uuringutest on välja tulnud, et erialasel töökohal töötamine on õpetajakoolituse üliõpilaste seas populaarne (Selliov & Vaher, 2018), ning neil puudub töötamiseks vajalik kvalifikatsioon, võib see viidata süvenevale õpetajate puuduse probleemile. Lisaks on leitud, et tööle ei minda ainult majanduslikel põhjustel, vaid ka töö kogemuste saamise ja enesearendamise soovil (Must *et al.*, 2015). Uurimistööga tahetakse välja selgitada, mis ajendab õpetajakoolituses õppivaid üliõpilasi erialasele tööle minema ja kuidas erialasel tööl käimine mõjutab õpingud ülikoolis üliõpilaste hinnangul.

1. Teoreetiline ülevaade

1.1 Üliõpilaste edasijõudmist mõjutavad tegurid ülikoolis

Üliõpilaste edasijõudmist ja väljalangemist on oluline uurida, et tagada ühiskonna majanduslikku stabiilsust ja kestlikkust (Viik, 2015). Tinto mudel (1975) keskendub üliõpilase akadeemilisele ja sotsiaalsele integratsioonile ja selle korrelatsioonile üliõpilaste otsuse vahel kõrghariduse omandamine katkestada. Oma mudelis toob ta välja, et lisaks mõjutavad üliõpilase õpinguid perekondlik taust, iseloomulikud tunnused (oskused ja võimed) ja varasem koolikogemus. Kui Tinto mudel keskendub üliõpilase ja kõrgkooli vahelistele suhetele, siis Bean ja Metzner (1985) keskenduvad oma uurimuses üliõpilaste isiksuseomadustele, mis mõjutavad kõrgkoolis õppimist (Bean & Metzner, 1985, viidatud Riggert, 2006 j). Bean ja Metzner (1985) toovad välja, et isegi kui suhted ülikooliga on üliõpilasel head, aga majanduslikud tingimused halvad, katkestavad üliõpilased suurema tõenäosusega õpingud.

Akadeemiline sooritus (*academic performance*) on kõige kindlam edasijõudmise indikaator (Bean & Metzner, 1985). Seda on võimalik ennustada akadeemilist motivatsiooni ja akadeemilist integratsiooni arvestades. Akadeemiline motivatsioon on inimest mõjutav tegur otsustamiseks minna omandama kõrgharidust (Viik, 2015). Akadeemilise integratsiooni puhul tunneb üliõpilane eduelamust õppimisest ja intellektuaalsest arengust, kui ta vastab institutsiooni poolt seatud nõudmistele ning institutsioon suudab rahuldada üliõpilase hariduslikke soove või vajadusi (Terenzini & Pascarella, 1980). Akadeemilise motivatsiooni puhul arvestatakse üliõpilase uskumusi, väärtusi, eesmärgi, sisemist ja välist motivatsiooni (Hong & Rowell, 2018).

Motivatsioon on esimene tegur, mis on väga otseselt seotud akadeemilise edasijõudmisega. Kui üliõpilane on enesetõhus, siis on tema akadeemiline motivatsioon kõrge

ja ta on valmis pingutama heade tulemuste nimel. Kui üliõpilase enesetõhusus langeb, langeb akadeemiline motivatsioon ja tõenäolisemalt võetakse vastu otsus õpingud katkestada (Fortier *et al.*, 1995). Õpimotivatsiooni kirjeldab kaks teooriat. Bandura (1997) sotsiaal-kognitiivne teooria (*social-cognitive theory* ehk *SCT*) ja Deci ja Ryani (1985) enesemääratlemise teooria (*Self-determination theory* ehk *SDT*).

Bandura (1997) sotsiaal-kognitiivne teooria keskendub enesetõhususele (*self-efficacy*), mis sõltub inimestel sellest, kui palju nad usuvad oma võimetusse sooritada väljakutseid pakkuvaid tegevusi ning see on mõjutatud käitumise, keskkonna ja tunnetuslike protsesside koostoimest. Õppimine saab toimuda siis, kui õpilane tunneb, et ta on enesetõhus ja oskab ennast juhtida. Ennastjuhtivad õppijad on motiveeritud, sest nende meelest on õppetöö väärtuslik ja valmis tulemuste nimel pingutama (Bandura, 1997).

Teine teooria motivatsioonist on Deci ja Ryani (1985) enesemääratlemise teooria (*Self-determination theory* ehk *SDT*), kus eristatakse sisemist ja välimist motivatsiooni. Sisemine motivatsioon tähendab, et tegutsetakse põhjusel, sest see on nende jaoks tore või huvitav. Allik (2012) sõnul teeb õpetaja oma tööd isiklikust huvist aidata noori, et näha neis arengut, mis on õpetajast alguse saanud. Välise motivatsiooni puhul käivitab inimest tegevuse järel saadud tulemus, näiteks õpetajate puhul juhtkonna poolt tulenev surve või saadavad materiaalsed hüved.

Akadeemilise edasijõudmise teine pool on **akadeemiline integratsioon**, mis on üliõpilase õppeedukus, isiklik areng, akadeemiline enesehinnang, õppeainete meeldivus, õpioskused ja akadeemiline identiteet. Sotsiaalne integratsioon on nii ülikooliväliste inimeste (pere, sõbrad) toetus kui ka ülikooli väline suhtlus õppejõududega (Draper, 2008). Seega sõltub akadeemiline integratsioon sellest, kui palju energiat kulutab üliõpilane heade hinnete saavutamiseks ja õppeasutusega läbi käimiseks (Terenzini & Pascarella, 1980). Lisaks akadeemilisele integratsioonile tuleb üliõpilaste edasijõudmisel ülikoolis arvestada sotsiaalset integratsiooni.

Sotsiaalne integratsioon on nii ülikooliväliste inimeste (pere, sõbrad) toetus, kui ka ülikooli väline suhtlus õppejõududega (Draper, 2008). Tinto (1975) mudel eeldab, et kui üliõpilasel on ulatuslik ja kvaliteetne suhtlus sotsiaalses süsteemis, siis ta tõenäolisemalt jätkab oma kooliteed ülikoolis. Bean ja Metzner (1985) leidsid mitmete empiiriliste uurimise tulemusena positiivse seose sotsiaalse siduvuse ja koolis püsimise vahel.

Üliõpilaste **tööl käimine** mõjutab mitmeid kõrgharidusega seotud tegureid, näiteks koolist välja langemist, keskmist hinnet või lõpetamisele kuluvat aega (Triventi, 2014). Tinto (1993) leidis, et töötamine vähendab aega õpingutele keskendumiseks, kuid ka limiteerib võimalusi teiste üliõpilaste ja kooliga läbi käimiseks, mille tõttu kannatab nii üliõpilase

sotsiaalne integratsioon kui ka akadeemiline edukus (Tinto, 1993, viidatud Riggert, 2006 j). Kokkuvõtvalt võib öelda, et üliõpilaste edasijõudmine ülikoolis oleneb sellest, milline on nende motivatsioon õppida, kui suur on nende akadeemiline ja sotsiaalne sidusus ülikooliga ning millisel määral mõjutab töö käimine nende õpinguid ülikoolis.

1.2 Ülikooli ajal töötamine ja selle mõju õpingutele

1.2.1 Töötamise negatiivne mõju õpingutele

Töötamise ja õppimise vaheliste seoste uurimisel keskendutakse eelkõige õppetulemustele ja akadeemilisele edasijõudmisele. Triventi (2014) on leidnud, et õppimise kõrvalt töö käimine võib vähendada läbitud ainepunktide mahtu. Itaalia üliõpilaste seas läbiviidud uuringus selgus, et intensiivselt töötavad üliõpilased läbisid õpingute käigus 78% ulatuses vähem ainepunkte. Vähesel määral töötavate üliõpilaste seas täheldati väiksemat mõju ainepunktide läbimisele (Triventi, 2014). Callender (2008) on uurinud töötamise mõju õpingute käigus saadud hinnetele ning leidis tugeva negatiivse seose töötavate üliõpilaste ja õppetulemuste vahel. Sarnaseid tulemusi kinnitavad ka DeSimone (2008) ning Kalenkoski ja Pabilonia (2008) uuringud, milles näidatakse, et mida rohkem üliõpilasi töötavad, seda madalamad on õppetöö eest saadud hinded (DeSimone, 2008; Kalenkoski & Pabilonia, 2008). Õpingute kõrvalt töötamine võib mõjutada ka kraadi omandamist. Suurema töökoormuse puhul pikeneb lõpetamisele kuluv aeg (Theune, 2015).

Mitmetes uuringutes arvestatakse mõjutavaks faktoriks juurde ka töötatud tundide arv. Näiteks Body, Bonnal ja Giret (2014) toovad oma uuringus välja, et üliõpilastel, kes töötavad kuni kuusteist tundi nädalas või rohkem, on madalama õppeedukusega ning töö poolt rohkem mõjutatud, kui õppijad, kes töötavad alla kaheksa tunni. Samuti vähendab üle kuueteistkümne tunni nädalas töötamine olulisel määral kooli lõpetamise tõenäosust (Beffy *et al.*, 2010). Ka Eestis on läbi viidud uuring töötundide mõjust õpingutele. Sarnaselt tuuakse välja, et õpinguid hakkas segama üle kahekümne viie tunni töötamine nädalas, kuid erinevalt teistest uuringutest oli mõju Eesti üliõpilastele üsna väike (Beerkens *et al.*, 2011).

Vastupidise vaatepunktina on välja pakutud, et õppimise ja töötamise vahelisi mõjutusi ei saa vaadelda ainult õppeedukuse ja töötundide suhtes. Warren (2002) on välja pakkunud primaarse orientatsiooni teooria (*Primary Orientation Theory*). Ta toob tähelepanu sellele, et töötamise intensiivsuse ja õppeedukuse vahelisi seoseid mõjutavad ka inimese sotsiaalpsühholoogilised tegurid. Teooria põhineb sellel, kas õppija määratleb end pigem õppijana, kes töötab, või töötajana, kes õpib. Õppijaid, kes on seadnud õppimise ja hariduse omandamise kõige olulisemaks, ei mõjuta töö käimine õppeedukust negatiivselt, kuid õppijatel, kes on seadnud töö esmatähtsaks, on ka õppeedukus selle tõttu halvem (Warren,

2002). Belgia üliõpilaste seas läbi viidud uuring, mis toetub samuti Warreni primaarse orientatsiooni teooriale, leidis kinnitust, et töö esmatähtsaks seadnud õpilased töötavad tundide arvu poolest rohkem ning läbitud kursuste arv õpingute ajal on väiksem ehk õppeedukus võrreldes õppimise esmatähtsaks seadnud õpilastega on halvem. Negatiivne seos õppeedukuse ja töötatud tundide arvu vahel leiti ainult üliõpilastel, kes määratlesid ennast töötajana, kes õpib (Baert *et al.*, 2017). Kokkuvõtlikult võib töö mõju tugevus õpingutele sõltuda nii mitmetest välistest teguritest kui ka sisemist hoiakutest ja arusaamadest.

1.2.2 Töötamise positiivne mõju õpingutele

Töötamise negatiivset mõju õppetulemustele ja edasijõudmisele kergendavad töökogemuse käigus omandatud teadmised ja oskused. Suurbritannias äriindust ja juhtimist õppivate kõrgkooli õpilaste küsimustiku vastustest tuli välja, et kõige suuremat positiivset kasu nähti oskuste arendamises ja enesekindluse kasvamisest. Küsimustikule vastanud õpilased tõid lisaks välja otsese positiivse mõju õpingutele. Nende suurenenud enesekindlus kandus üle tegevustele, nagu klassi aruteludes osalemine ja esitluste tegemine (Curtis & Shani, 2002). Tööl käimine võib parendada õppijate tööeetikat ja aidata arendada ülekantavaid oskuseid nagu ajaplaneerimine, suhtlemis- ja organisatoorsed oskused (Carnevale & Smith, 2018; Fede *et al.*, 2017). Erialasel kohal töötamine annab selgemad arusaamad ja loob seoseid oskuste ja kontseptsioonide vahel, mida kõrgkoolis õpitakse. Näiteks õendust õppivatel üliõpilastel, kes töötavad haiglates, annab erialane töö võimaluse koolis õpitut praktikas rakendada kogunud töötajate või mentorite juuresolekul (Carnevale & Smith, 2018). Geel ja Backes-Gellner (2012) toovad lisaks välja, et õpingute ajal töötamine on investering tööoskustesse, teadmistesse ja kogemustesse, mis kindlustavad tulevikus paremaid võimalusi tööturul. Erialane töö annab samuti võimaluse proovida õpitavat eriala, et kindlaks teha, kas huvi valitud ameti vastu on päriselt olemas (Carnevale & Smith, 2018). Kokkuvõtlikult võib öelda, et töö mõju õpingutele ei ole ainult negatiivne, vaid arendab õppijas vajalikke oskusi nii õppetöös kui ka tuleviku jaoks ning annab olulisi teadmisi valitud ametiala kohta.

Varasemate uuringute põhjal saab välja tuua probleemi, mis võib tuleneda lõpetajate puudusest. Õpetajakoolituse lõpetanud üliõpilastest ei piisa vabade töökohtade katmiseks ja ainult teatud osa läheb tööle erialasele töökohale (Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade..., 2022), siis võib see selgitada, miks satuvad kvalifikatsioonita bakalaureuse- ja magistrikraadi omandavad üliõpilased õpingute kõrvalt tööle (Taimalu *et al.*, 2019). Samuti on leitud, et umbes 80% õpetajakoolituse õppekava lõpetanud üliõpilastest on varasemalt õpingutele lisaks koolis õpetajana töötanud vähemalt ühe aasta (Selliov & Vaher, 2018). Seega varasematest uuringutest on teada, et koolidesse satub õpetajaks tööle ka alles õppivaid

õpetajakoolituse üliõpilasi, kellel puudub vajalik kvalifikatsioon ning on uuritud põhjuseid, miks üliõpilased üldse lähevad õpingute kõrvalt tööle. Samas puudub teadmine, miks otsustavad õpetajakoolituse üliõpilased juba bakalaureuseastmes minna just erialasele tööle ning kuidas mõjutab erialane töö õpetajakoolituse üliõpilaste enda hinnangul õpinguid. Uurimistööga selgitatakse välja, mis ajendab õpetajakoolituse üliõpilasi erialasele tööle minema ja kuidas erialasel tööl käimine mõjutab õpinguid ülikoolis üliõpilaste hinnangul. Uurimistulemused annavad selgitusi ja ideid, kuidas erialasel tööl käivat õpetajaks õppivat üliõpilast ülikooli poolt toetada saaks. Samuti võib see aidata mõista, kas praegune õppekava on üles ehitatud selliselt, et üliõpilasel võib millestki puudu jääda, mida hakatakse otsima väljastpoolt õppetööd.

Töö eesmärk on välja selgitada bakalaureuseastme loodus- ja reaalainete õpetamine põhikoolis ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste erialasele tööle asumise põhjuseid õpingute ajal ja kirjeldada, kuidas mõjutab üliõpilaste hinnangul tööl käimine õpinguid ülikoolis. Töö eesmärgist tulenevalt sõnastati järgmised uurimisküsimused:

1. Millistel põhjustel lähevad bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilased õppimise kõrvalt õpetajana tööle?
2. Kuidas õpingute kõrvalt erialasel tööl käimine mõjutab bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilaste hinnangul nende õpinguid ülikoolis?

2. Metoodika

Uuringu andmete kogumiseks kasutati kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvalitatiivse uurimismeetodi puhul pööratakse tähelepanu sotsiaalsete ja inimeste sisemiste nähtuste kirjeldamisele. Lähtutakse uuritava enda vaadetest ja kogemustest, kogutakse mitteamvulisi andmeid ning analüüsitakse detailseid kirjeldusi uuritavatest nähtustest (Õunapuu, 2014). Bakalaureusetöö käigus uuritakse õpetajakoolituse üliõpilaste tööle mineku põhjuseid ja hinnanguid töö mõjust õpingutele, mille käigus kasutatakse kvalitatiivset uurimismeetodit intervjuu kujul uuritavalt andmete kogumiseks.

2.1. Valim

Valimi moodustamisel lähtuti 2. ja 3. kursuse loodus- ja reaalainete ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilastest Tartu ülikoolis ning uurijad kasutasid isiklikke kontakte ehk järgitakse mugavusvalimi põhimõtet (Rämmer, 2014). Uurimuses osalemine oli vabatahtlik ja üliõpilastelt küsiti selleks nõusolekut. Uurimus viidi läbi 12 loodus- ja reaalainete ning humanitaar- ja sotsiaalainete õppekava üliõpilastega, kes on

Õpingute ajal õpetajana tööle minemise põhjused ning hinnangud töö mõjust õpingutele 10

asunud ülikooli õpingute kõrvalt erialasele tööle ehk käesolevas töös aineõpetajana või sotsiaalpedagoogina. Valimis oli 9 naissoost ja 3 meessoost uuritavat. Uuritavatest üks alustas õpinguid esimesel bakalaureuse aastal, viis teisel bakalaureuse aastal, viis kolmandal bakalaureuse aastal ning üks neljandal bakalaureuse aastal, sest oli juba varasemalt akadeemilisel puhkusel viibinud. Üliõpilaste konfidentsiaalsuse huvides kasutatakse intervjuudes pseudonüüme ja äratuntavuse vältimiseks ei täpsustata tabelis, millisel õppekaval üliõpilased käivad (Hea teadustava, 2017). Uuritavate taustaandmed on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Uuritavate andmed.

Pseudonüüm	Tööle asumise aeg	Pseudonüüm	Tööle asumise aeg
1. Ken	bakalaureuseõpingute 3. aasta	7. Heli	bakalaureuseõpingute 2. aasta
2. Anna	bakalaureuseõpingute 4. aasta	8. Emma	bakalaureuseõpingute 2. aasta
3. Mart	bakalaureuseõpingute 2. aasta	9. Bob	bakalaureuseõpingute 3. aasta
4. Eliise	bakalaureuseõpingute 1. aasta	10. Iiris	bakalaureuseõpingute 3. aasta
5. Hanna	bakalaureuseõpingute 3. aasta	11. Lenna	bakalaureuseõpingute 2. aasta
6. Kerli	bakalaureuseõpingute 2. aasta	12. Kädi	bakalaureuseõpingute 3. aasta

2.2. Andmekogumine

Andmeid koguti poolstruktureeritud individuaalintervjuude kaudu, et põhjalike vastuste saamiseks oleks võimalus uuritavalt juurde küsida täpsustavaid küsimusi (Lepik *et al.*, 2014). Intervjuu kava koostamisel tugineti TULE (Must *et al.*, 2015) ning Kori ja Mardo IKT õppekava uuringu allikatele (Kori & Mardo, 2017), mis käsitlevad üliõpilaste tööle mineku põhjuseid ja töö mõju õpingutele. Intervjuu kava koosnes kahest põhiosast, kus mõlemas pooles otsitakse vastust ühele uurimisküsimusele. Intervjuule eelnesid tausta- ja soojendusküsimused, millega täpsustati, mitmendal ülikooliõpingute aastal üliõpilased tööle otsustasid minna ning kuidas töökoht leiti. Nende küsimustega suunati uuritavaid mõtlema tööle mineku perioodi peale ja see valmistas intervjuueeritavaid ette põhiosa küsimustele vastamiseks.

Esimene osa intervjuust keskendus põhjustele, miks bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilased lähevad õppimise kõrvalt õpetajana tööle. Intervjuu käigus küsiti näiteks: *Mis oli peamine ajend, miks õpingute kõrvalt erialasele tööle läksid?* ja *Miks otsustasid minna erialasele tööle muu töö asemel?*. Teine osa keskendus intervjuueeritavate hinnangutele, kuidas õppimise kõrvalt tööl käimine mõjutab nende õpinguid ülikoolis. Intervjuu käigus küsiti näiteks: *Milliseid kompromisse pidid tegema tööle asudes õpingutele mõeldes?* ja *Kuidas tööl käimine mõjutab õpingute nominaalajaga läbimist?*. Intervjuu lõpus

anti uuritavale võimalus lisada endapoolseid mõtteid ja täpsustusi seoses erialasele tööle mineku ja õppimisega küsides *Mida soovid veel seoses õpingute ajal töötamisega lisada?*

Andmekogumise kvaliteedi suurendamiseks viidi läbi prooviintervjuu endise üliõpilasega, kes töötas õpingute ajal, et teada saada, kas küsimused on andmete kogumiseks korrekselt sõnastatud ja vastavad uurimisküsimustele. Prooviintervjuu andis tagasisidet, kuidas küsimuste järjekorda loogilisemaks muuta ja kuidas küsimusi paremini sõnastada, kuid suuremaid muudatusi polnud vajalik teha. Kuna prooviintervjuu õnnestus ja intervjuu küsimustes ei tehtud olulisi muudatusi, lisati intervjuueeritav sobivuse tõttu valimisse. Intervjuude küsimuste kavaga saab tutvuda lisas 1.

Intervjuueeritavatele tutvustati enne intervjuu läbiviimist uuringu olemust ja eesmärki. Samuti tuletati meelde, et intervjuudes osalemine on vabatahtlik ning kõik isikuandmed ja intervjuudes mainitud inimeste või asutuste nimed jäävad konfidentsiaalseks (Hea teadustava, 2017). Enne intervjuu läbiviimist küsiti luba salvestamiseks.

Töö autorid viisid intervjuud läbi koos nii, et üks autor oli põhi intervjuueerija ning teine autor kaasintervjuueerija, kes sai vajadusel küsida täpsustavaid küsimusi. Kaasintervjuueerija tegi samaaegselt märkmeid uurijapäevikusse, et suurendada uurimistöö usaldusväarsust (Laherand, 2008). Üliõpilastega võeti ühendust sotsiaalmeedia kaudu ja intervjuu läbiviimiseks lepitati kokku neutraalne ja vaikne kohtumiskoht. Kuna kõik uuritavad ei olnud pärit Tartust või ei õnnestunud neil silmast-silma kohtuda, tehti neli intervjuud videokõne kaudu. Intervjuu pikkused jäid keskmiselt 40 minuti juurde, millest kõige lühem kestis 30 minutit ja pikim 58 minutit.

2.3. Andmeanalüüs

Andmeanalüüsil kasutati kvalitatiivse induktiivse sisuanalüüsi meetodit (Kalmus *et al.*, 2015). Andmeanalüüsiks valitud meetodiga saab uurida uuringus osalejate mõtteid ning arusaamu keskendudes oluliste tähendustega tekstiosade üksustele ning varjatud sisule (Kalmus *et al.*, 2015). Andmeanalüüs on esitatud järgmistes lõikudes etappidena.

Enne andmete analüüsiga alustamist transkribeeriti intervjuude helisalvestised. Intervjuud jaotati töö autorite vahel ja transkribeerimise lihtsustamiseks kasutati TTÜ Küberneetika Instituudi foneetika- ja kõnetehnoloogia labori veebipõhist kõnetuvastusprogrammi (Alumäe *et al.*, 2018). Veebipõhise trantskriptsiooni ebatäpsuste ja vigade parandamiseks kuulati üle helisalvestused ning tehti tekstisisesed korrektuurid. Intervjuueerija küsimuste küsimise ning intervjuueeritava vastuste eristamiseks lisati vastava lõigu ette intervjuueerija nimi või intervjuueeritava pseudonüüm. Õigekirjareeglitele ja lause

ülesehitusele ei pööratud olulist tähelepanu, kuna peeti oluliseks, et intervjuu sisu oleks selgelt mõistetavalt kirja pandud. Transkribeeritud teksti kogumaht oli 129 lehekülge.

Andmeanalüüsi teises etapis tegeleti transkriptsioonide kodeerimisega. Andmeid analüüsiti veebikeskkonnas QCAMap (<https://www.qcamap.org/>) käsitledes üht uurimisküsimust korraga. Koodide loomisel märgiti ära tähenduslik üksus, milleks võis olla lause, lauseosa või tekstilõik. Uuringutulemuste usaldusväarsuse tõstmiseks kasutati kaaskodeerimist, mis tähendab, et kõiki transkriptsioone analüüsib kaks inimest (Mayring, 2020). Mõlemad autorid kodeerisid esmalt iseseisvalt kaks intervjuud, mille järgselt arutelu käigus vaadati esialgseid koodi ning kattuvaid üksusi ja loodi täpsemad koodid. Protseduuri korrati vajadusel, kui tuli välja ebatäpsusi või uusi olulisi arusaamu intervjuueeritavate transkriptsioonidest. Kodeerimisprotsessis märgiti ära olulised laused, fraasid, pikemad tekstiosad uurimisküsimuste kaupa ning loodi vastavad koodid. Tähenduslikust üksusest koodi sõnastamise näide on esitatud tabelis 2.

Tabel 2. Koodide sõnastamine uurimisküsimuse *Millistel põhjustel lähevad bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilased õppimise kõrvalt õpetajana tööle?* näitel.

Tähenduslik üksus	Koodid
Ja nagu see tundus tollel hetkel mõistlikum, et oligi just see rahaline mõte ka, et noh, et kui tahaks ikkagi hästi elada, et siis ta ei saa ühe inimese sissetulekuga ei tule kolm inimest tegelikult toime vaata.	Majanduslikult vajalik
Ühest küljest ikkagi see, et ma saaks ka kogemuse, et see, mida ma õpin, et kas see on ka see, mida ma siis tööna teha tahaksin - kuidas mulle päriselt sobib. Teisest küljest muidugi	Ajend praktika eesmärgil

Peale andmete kodeerimist moodustati sarnase tähendusega koodidest kategooriad, mis vastaksid sõnastatud uurimisküsimustele. Andmeanalüüsi käigus koondati esimese uurimisküsimuse koodid viite kategooriasse ning teise uurimisküsimuse puhul moodustus neli alakategooriat, mis koondati kahte peakategooriasse. Näiteks moodustus esimesele uurimisküsimusele vastav kategooria **sisemine huvi end erialaselt täiendada** koodidest *ajend praktika eesmärgil* ja *kompetentsusega seotud tööle mineku põhjus*.

3. Tulemused

Töö eesmärk on välja selgitada bakalaureuseastme loodus- ja reaalainete ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste erialasele tööle asumise põhjuseid õpingute ajal ja kirjeldada, kuidas mõjutab üliõpilaste hinnangul tööl käimine õpinguid ülikoolis. Tulemused esitatakse uurimisküsimuste kaupa. Andmeanalüüsi tulemusena moodustus esimese uurimisküsimuse alla viis kategooriat ja teise uurimisküsimuse alla kaks peakategooriat, mis omakorda koosnesid viiest alakategooriast. Tulemused on esitatud uurimisküsimuste kategooriate kaupa ning tulemuste kinnitamiseks ja illustreerimiseks on lisatud tsitaadid intervjuudest. Tsitaatide paremaks mõistmiseks on tsiteeritavast lausest välja jäetud osad märgitud tingimärgiga /.../. Tsitaatidest on selgema mõtte edastamiseks kustutatud parasiitsõnad ning ebavajalikud sidesõnad. Kategooriate nimetused on lugemise hõlbustamiseks välja toodud paksus kirjas.

3.1 Õpingute ajal erialasele tööle asumise põhjused

Esimese uurimisküsimuse “Millistel põhjustel lähevad bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilased õppimise kõrvalt õpetajana tööle?” analüüsi tulemusena koondati tekkinud koodid viite kategooriasse, milleks olid **sisemine huvi end erialaselt täiendada, missioonitunne tööle minemise ajendina, tööandja pakub häid tingimusi töötamiseks, väike õppetöö koormus ja vaba aeg töö tegemiseks, majanduslikud tegurid.**

3.1.1 Sisemine huvi end erialaselt täiendada

Analüüsi tulemustest tuli välja, et õpingute kõrvalt tööle läinud üliõpilased tõid välja erialasele tööle mineku põhjusena **sisemist huvi end erialaselt täiendada**. Uuritavad väljendasid tugevat soovi saada töö käigus praktilist kogemust. Tõdeti, et ülikoolis saadud praktikast jääb nende jaoks väheseks ning jääb puudu teadmistest, milline õpetajatöö päriselus välja näeb. Samuti toodi välja soovi ülikoolis õpitud klassi ees praktiseerida.

Võib-olla ei teagi üldse, kuidas klassi ees võib-olla nagu olla ja kuidas tundi üles ehitada, et sellist väga praktilist suunda ülikooli ainetes väga palju ei ole /.../ pead arvestama ka ajaliselt, kuidas sa jaotad tegevused, missugused õpetamisviise kasutad, /.../ see on asi, mida õpid ainult praktika käigus. (Bob)

Uuringus osalenud üliõpilased tõid kogemuse saamise kõrval välja, et valitud ameti osas ollakse ebakindlad ning tahetakse teada, kas õpetajana töötades saadakse päriselt hakkama. Lisaks sooviti veenduda, kas õpetajaamet meeldib ja sobib üliõpilastele piisavalt, et õpinguid või tööd tulevikus jätkata. Positiivsena nähti ka töökogemuse olemasolu enne õpingute lõpetamist, sest arvati, et vastava kraadi ja töökogemuse tõttu ollakse tahetumad ja võimalusi tööturul on rohkem.

Ma arvan, et mul oligi tahe aru saada, kas see on ikka see, mida ma teha tahan. Kas ma lähen oma õpingutega edasi? Kui ma seda lõpuks sain hakata praktiseerima, mida ma siia maani olin õppinud, siis ma tundsin, et see oli õige otsus. (Heli)

Uuritavate vastustest selgus, et peamiselt minnakse erialasele tööle praktika saamise eesmärgil ning sooviti täpsemalt teada, kas õpingute ja ametiga soovitakse ka tulevikus jätkata.

3.1.2 Missioonitunne tööle minemise ajendina

Analüüsi käigus tuli välja, et tööle mineku põhjuseks oli tihtipeale määrav **missioonitunne tööle minemise ajendina**. Üliõpilased tõid välja, et pakkumise esitamisel tundsid nad kohustust aidata kooli õpetajatepuudusest välja. Tööandjad avaldasid tööle kutsudes usaldust ja tahtust oma kooli vilistlaste vastu ja uuritavad tõid välja, et personaalne tööpakkumine oli põhjuseks, miks tööle otsustati minna, sest tekkis kooli ees kohusetunne neid aidata. Uuringus osalenud üliõpilaste veenmisel selgitati, et õpetajaskond vananeb ja noored õpetajad on olulised oma ideede ja uuendustega ja üliõpilased soovisid anda oma panuse.

Nagu nad väga palusid, et mina asendaks ja tema ka rääkis, et usaldaks rohkem mind tema ainetega. Ja see vestlus, esimesed kaks vestlust, mis mul oli koolidirektoriga, et mulle tundus, et kooli direktor on väga selline hea mees, kes saab aru noortest õpetajatest ja hoolib sellest, et nagu kuidas nende käekäik on. (Anna)

Mitmed uuritavad tõid välja, et nad on pikalt unistanud õpetaja töö tegemisest, sest tunnevad, et nad on selleks justkui loodud ja esitasid endale väljakutse tööle mineku näol, et selgitada, kas see amet ikkagi on neile ja kuidas hakkama saadakse.

/.../ mulle päriselt meeldib see töö ja see on mingi väljakutse, mingi väljund mulle endale, et niisama kodus passida on suht igav, ma ei suuda. (Kaisa)

Nüüd ma tahtsin jah, päris asja juba teha, milleks ma loodud olen. (Ken)

Missioonitunne avaldus veel üliõpilaste väljaütlemistes, kui mainiti, et nad tahavad olla osa õpilaste mõttemaailma kujunemises ja arenemises. Mõnele uuritavale oli oluline, et nende töö jätab õpilaste ellu märgi ja nad on olulised õpilaste eludes.

Ja nüüd ma tunnengi, et seal klassi ees on minu koht. Ja mulle väga meeldib see töö, mis ma teen. Mulle meeldib tegeleda noorte inimestega nende tulevikku nagu mõjutada natukenegi. (Kerli)

Uuringus osalenud üliõpilased tundsid tööle mineku osas, et tahavad aidata õpetaja puuduses olevaid koole, tahavad olla olulisel kohal õpilaste arengus ja võtta ise väljakutse vastu isiklikuks arenguks.

3.1.3 Välised tegurid, mis soodustasid tööle minekut

Uuritavate vastustest tuli esile, et tööpakkumise vastuvõtmise otsust mõjutasid suures osas **välised tegurid, mis soodustasid tööle minekut**. Intervjueeritavad tõid välja, et neile esitati tööpakkumine ja neist enamus tunnistasid, et enne pakkumise esitamist polnud tööle minek

neil planeeritud. Peamiselt jõudsid pakkumised üliõpilasteni tutvuste kaudu, kuid paaril korral esitas pakkumise üliõpilase praktikakoht või MTÜ Asendusõpetajate programmi kaudu kool, kus üliõpilane oli tunde asendamas käinud.

See kuidagi juhuslikult suhteliselt jah, mul ei olnud kohe plaanis tööle minna, aga kuna see võimalus avanes, siis kasutasin kohe ära ka. (Eliise)

Pigem see soov tööle minna tekkis pärast seda, kui mulle tehti pakkumine. (Emma)

Intervjuudes toodi välja ka, et tööpakkumine oli oma olemuselt nii hea, et sellele ei tahetud ära öelda. Tööpakkumist tegi üliõpilastel sõnul heaks see, et kooli juhtkond oli valmis kohandama töötaja tööelu selliselt, et üliõpilasel oleks võimalik käia ülikoolis ja pakkuda üliõpilasele tuge kas mentorsüsteemi või toetavate kolleegide näol. Uuritavad töid välja, et töökoha poolt pakutavaid materiaalsed hüved ja meeldiv töökeskkond oli tööpakkumise vastu võtmisel neile olulised.

Nad olid nõus tegema ükskõik mida, et ma lihtsalt tuleksin ja see oli minu jaoks täiesti uus kogemus, /.../ see on hoopis teine, teine asi, nagu ma ei ole kunagi sellist töökogemust saanud. /.../ kuna on tegemist väga hea kooliga ja mulle väga meeldib see seltskond, siis ma tahtsin kümne küünega kinni hoida sellest võimalusest. (Kerli)

Kokkuvõtvalt selgus, et mitmed üliõpilased polnud mõelnud tööle minemisele õpingute ajal enne kui neile tööpakkumine esitati. Tööpakkumise vastuvõtmist soodustasid töökoha poolt pakutavad soodsad tingimused.

3.1.4 Väike õppetöö koormus ja vaba aeg töö tegemiseks

Uuritavate hinnangul toetas tööle mineku otsuse vastuvõtmist **väike õppetöö koormus ja vaba aeg töö tegemiseks** ülikooli õpingute kõrvalt. Üliõpilaste seas läbiti suurem osa õppeainetest esimeste bakalaureuse aastate jooksul, mille tõttu oli õpingute teises pooles ainepunktide arv semestris väiksem. Samuti võis ainepunktide väike hulk õpingute teises pooles olla tingitud varasematest õpingutest. Paljud õppeained kanti üle uuele õppekavale, mis vähendas üldist ainepunktide hulka.

No põhimõtteliselt tänu sellele oligi, et kuna kaks esimest aastat ma tegin rohkem aineid ära, siis kolmandaks aastaks jäi vähem. Ehk siis ülikoolipoolne koormus oli väiksem, mistõttu oli rohkem vaba aega ja oli võimalik minna /.../ see toetas tööle minekut. (Iris)

Uuringus osalenud üliõpilased töid välja, et semestris läbitavate ainepunktide arv võis väheneda ka varasemalt akadeemilisel puhkusel läbitud ainete tõttu. Akadeemilisel puhkusel sooritatud ained vähendasid koormust õpingute lõpus.

Tegelikult oligi nii, et kuna mul hakkas neljas aasta, siis kolmandal aastal, kui ma olin juba akadeemilisel puhkusel, siis ma võtsin mõningaid aineid ülikoolis ja selle võrra siis mul vähenes see ülikoolis olev koormus. (Anna)

Lisaks vähesele ainepunktide arvule mõjutas tööle minekut ka ainepunktidele vastav õppemaht. Intervjuu arutelude käigus selgus, et üliõpilased ei pea kõikides ainetes võrdselt pingutama ja õppeaine läbimiseks või hinde saamiseks ei pea palju õppetöösse panustama.

Rohkem toodi sellistel juhtudel välja pedagoogilise sisuga aineid. Väiksema õppemahu tõttu jäi üliõpilastele rohkem vaba aega.

Pigem vastab ainepunktide mahule või on isegi veidi madalam. Ei ole tundnud, et ainetes oleks olnud väga suur töö mahu osas just. (Mart)

Kokkuvõtlikult tuli uuritavate vastustest välja, et väiksem ainepunktide arv õpingute teises pooles ja väike õppemaht soodustab tööle minemist õpingute kõrvalt. Samuti võib otsuse langetamisele kaasa aidata tööandja poolt tehtud sobiva töökoormusega pakkumine.

3.1.5 Majanduslikud tegurid

Majanduslikud tegurid olid uuringus osalenud üliõpilase tööle mineku seisukohalt olulise tähtsusega. Intervjueeritavad tõid esile, et majanduslikult oli tööle minek vajalik otsus.

Üliõpilased, kelle jaoks oli majanduslikult oluline tööle minna, tõid välja, et vanemad ei toeta rahaliselt, arved vajavad maksmist ning ülikooli poolt ei saada rahalist toetust või pole see elamiskulude katteks piisavalt suur. Toodi ka välja, et töötamine oli osaliselt vajalik ehk üliõpilastel oleks olnud elatusallikas ka ilma töötamiseta, kuid sooviti olla sõltumatud oma vanematest ning mõningatel juhtudel ei olnud raha tööle minemise ajendiks.

Ülikool kuidagi ei toeta seda. Võiks ollagi see, et kui käid ilusti õpid, et sa saad nagu mingit normi stippi, millega sa elad ära ka. Sest selle kahe kahesajaga, mis on tegelikult maksimaalne, sellega ei ela lihtsalt ära. /.../ oligi just see rahaline mõte ka, et kui tahaks ikkagi hästi elada, siis ühe inimese sissetulekuga ei tule kolm inimest toime. (Lenna)

Uuritavad tõid erialase ja muu töö võrdlemisel välja, et kui saadakse sama palju raha erialasel ja mitte erialasel töökohal, siis erialase kogemuse saamine on suurema väärtusega, mis ajendas erialasele tööle minema. Seda põhjendust tõid välja üliõpilased, kellel oleks olnud ka võimalus töötada väljaspool eriala. Analüüsi käigus selgus lisaks, et palga enda suurus on samuti oluline, selle osas esines vastandlikke arvamusi, kas õpetaja tööga teenib rohkem või vähem kui mõnel muul töökohal.

Kindlasti parem palk ikkagi, et õpetaja palk küll ei ole nii kõrge, aga see on kindlasti kõrgem, kui ma oleks saanud kuskil lihttööl, kuhu ma oleks siis saanud minna. Ma ei usu, et ma oleks saanud mingisugusele samaväärse palgaga töökohale kogemuste ja muude asjade puudumise tõttu. (Mart)

No seda ma teadsin, et ega õpetajaid raha ei saa./.../ aga ma mõtlesin pigem niipidi, et kui mul on valida, kas ma saan selle sama raha klienditeenindusest või ma saan selle sama raha töö eest, mida mul tulevikus päriselt on vaja, et ma teaksin, mida ma teen, siis ma valin erialase töö pigem. (Kädi)

Kokkuvõtvalt oli uuritavate jaoks tööle minek suuresti ajendatud majanduslikel põhjustel. Töökoha valikul hindasid uuritavad seda, et neil on tööks olemas erialased oskused ja teadmised võrreldes teiste töökohtadega, kus teadmiste ja oskuste puudumine probleemiks osutada võib.

3.2 Töö mõju õpingutele

Teise uurimisküsimuse “Kuidas õpingute kõrvalt erialasel tööl käimine mõjutab bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilaste hinnangul nende õpinguid ülikoolis?” analüüsi tulemusena tekkis kaks kategooriat, mis moodustusid neljast alakategooriast. Alakategooriad on tekstis märgitud paksus kirjas.

3.2.1 Positiivne mõju õpingutele

3.2.1.1 Suures üliõpilaste julgus aktiivselt õppetöös osaleda

Andmeanalüüsi käigus selgus, et tööle mineku tõttu **suures üliõpilaste julgus aktiivselt õppetöös osaleda**. Uuritavate silmis on töötamise suurim väärtus selles, et õppetöös osalemisel saavad nad kasutada oma kogemust ja näiteid. Kogemuse olemasolu on uuritavate sõnul tõstnud nende enesekindlust õppetöös ja kasvas julgus õppetöös kaasa rääkida, kuna üliõpilasel on välja tuua näiteid, mida nad ise läbi teinud või kogunud on. Teiselt poolt seostati enesekindluse kasvu klassi ees seismisega, mis nende esinemishirmu vähendas ja tekkis julgus oma arvamust rohkem õppetöös avaldada. Samuti tunnevad uuritavad end ainetes, kus õppetöö toimub koos magistrantidega, kellel on tööstaaž, võrdsemalt. Uuringus osalenud üliõpilased ütlesid, et teooriast on lihtsam aru saada, sest nad oskavad paremini tuua paralleele oma tööst.

Tead, kui teema läheb mingisugust moodi õpetamiskogemusele, siis palju enesekindlam tunne on. Sest on omad näited ja eriti nüüd kolmandal aastal, et tegelikult need baas didaktika ja pedagoogikaained on ära võetud, et mingisugune teadmine on juba all. Ja siis lihtsalt see peegeldus, mis kogemusest tuleb, aitab võib-olla paremini nagu kohta leida selles. /.../ Ehk töö on siis tegelikult vist positiivselt mõjunud. (Hanna)

Tööl käimine aitab uuritavate sõnul õppetöös välja tuua lünki teoorias, mis nende kogemuse põhjal ei leia kinnitust. Samuti esineb loengutes rohkem õppejõududega diskuteerimist. Üliõpilased tõid välja, et teooria ja praktiliste kogemuste vahel luuakse selgemaid seoseid ja neil on suurem huvi teada saada, kuidas teooriad panna enda töös paremini toimima ning nägid teooria praktiseerimisel positiivset mõju. See suurendas omakorda ka huvi teoreetiliste käsitluste õppimise vastu. Teooria õppimise näitlikustamise kohta toodi välja, et ülikoolis räägitakse, kuidas tegeleda õpilastega, kellel on hariduslikud erivajadused (HEV), aga kui üliõpilasel puudub nendega isiklik kokkupuude, siis on raske teemat omandada. Uuritavad, kellel oli tööl kokkupuude HEV-õpilastega, said õpetatavast paremini aru ja tundsid suuremat huvi õppetöös nendel teemadel end rohkem harida, et omandatut töös rakendada.

Ülikoolis võiks ka olla rohkem HEV-teemade käsitlemist, sellest õpetaja paberitööst ja mis mingid dokumendid võivad tööga kaasneda ja mida veel peab tegema peale

tundide andmise. /.../ Ülikoolis võiks tõesti rohkem olla valikainetena mingeid selliseid HEV-õppijaid puudutavaid aineid. (Mart)

Üliõpilased tundsid, et nad pole saanud ülikoolilt piisavalt praktikat, et olla tööks valmistunud. Uuritavad hakkasid peale tööle minekut nägema, mida õpetajatöös päriselt vaja on ja leiti, et palju õpitust ei saagi töös kasutada, seega nende ootused õppetöole muutusid praktilisemaks vastavalt nende töö vajadustele. Tunti, et erialaainetes õpetatakse liiga palju keerulisi teemasid, mida õppetöös, eriti põhikoolis, kunagi kasutama ei hakata. Uuritavad mõistsid, et õpetaja peab rohkem teadma, kui õppekava seda nõuab, kuid nad tundsid, et nende meelest on õppemaht ebavajalikult suur. Seda põhjendati sellega, et erialaseid aineid õpitakse koos oma aine valdkonna üliõpilastega. Tööl käimine aitab uuritavate sõnul rohkem mõtestada, mis on õppetöös neile vajalik tööst lähtuvalt.

Ma ei näe selles õppimises nagu mitte mingit kasu, sest et kui ma läksin õpetajaks, siis ma lõin selle õpiku lahti ja siis ma vaatasin, et ülikoolis pole sellistest asjadest räägitudki, nagu no kõlab veits masendavalt, aga ma nägin mõnda asja neljanda klassi õpikus esimest korda nagu selline tunne oli. (Ken)

Analüüsi käigus selgus, et tööl käimine on muutnud ülikoolis õppimist efektiivsemaks.

Üliõpilased tunnistasid, et kui õpetavad oma õpilastele efektiivseid õpistrateegiaid, siis peaksid nad ka ise neid kasutama hakkama. Uuritavad ütlesid, et nad hakkasid rohkem mõtestama, millised meetodid neil õppimisel töötavad ja millised mitte. Toodi välja, et informatsiooni enam ei tuubitud pähe, vaid mõtestati infot teadlikumalt. Leiti, et õppimisel on kasvanud produktiivsus ja õppematerjali hakati omandama lühema ajaga. Samuti mainiti, et nende ajaplaneerimisoskus paranes, mis tulenes suuresti sellest, et töö kõrvalt oli õppimiseks vähem aega ja seda tuli teadlikumalt planeerima hakata.

Asjad, kuidas sa õpilastele seletad või midagi, siis sa nagu saad tegelikult ise nagu võtta selle ka, et kordad nendega mingit asja niimoodi, nagu ise ei ole tegelikult nii teinud, siis võtad endale ka selle üle. (Iiris)

Seega on üliõpilaste sõnul töö positiivne mõju avaldanud enim selles, et õppetöös osaletakse aktiivsemalt, sest tänu kogemustepagasile on neil huvi ja julgust õppetöös kaasa rääkida. Nad oskavad rohkem mõtestada enda jaoks vajalikku teooriat ja on oskuslikumad õppematerjali omandamises.

3.2.1.2 Suhtumine õppetöösse paranes

Andmeanalüüsist selgus, et erialasele tööle minnes üliõpilaste **suhtumine õppetöösse paranes**. Uuritavad tõid välja, et tööle minekuga kasvas nende motivatsioon õppida. Peale tööle minemist väärtustavad nad õppetöös osalemist rohkem, sest ajalise ressursi vähenemise tõttu on nad pidanud mingil määral õppetöös osalemisest loobuma. Loegusse jõudes on nad õppetöole keskendunud ja võtavad sellest maksimumi. Üliõpilased tõid välja, et kui varasemalt võisid nad loengutes tegeleda kõrvaliste tegevustega, siis nüüd on nende fookus

õppetööle suurenenud. Samuti on tööl käimine aidanud uuritavatel mõista, millistest teadmistest neil puudus on ning neil on kasvanud ootused õppetööle. Andmetest tuleb välja, et kui varem osaleti aeg-ajalt õppetöös vaid seetõttu, et oli vaja nimi kirja saada, siis nüüd osaletakse õppetöös teadmiste saamise eesmärgil.

See on küll väga palju muutunud, kui ma võtan selle ette, et ma lähen loengusse, siis ma olen loengus väga kohal. Et kui vanasti võisid seal viimases pingis tegelikult mingit netikataloogi scrollida ja väga mitte mõelda selle peale, mis seal toimub siis nüüd on küll see, et kui ma olen juba võtnud selle loengusse, siis ma tegelen seal maksimaalselt selle õppetööga. (Emma)

Toodi välja ka seda, et üliõpilastel on suurenenud vastutus oma õpilaste ees andma neile võimalikult head haridust ja sellepärast on nad motiveeritumad ülikoolis õppima. Lisaks on tööl käimine uuritavatele kinnitanud, et neile meeldib nende amet ja tööl käimiseks peavad nad saama kvalifikatsiooni, mis on motivaatoriks käia ülikoolis õppimas.

Ilmselt me õpime väga palju ja ma ei tunne, et ma käin seal lihtsalt sellepärast, et see kraad kätte saada. Et ma tahan ka neid teadmisi, ma tahangi neid erinevaid võtteid õppida. Ma tahan olla oma õpilastele parim õpetaja, ma ei saa seda teha puhtalt kogemuste pealt, vaid seda muud raudvara on sinna taha vaja. (Heli)

Üliõpilased tõid välja, et nad on hakanud õppetöös rohkem jälgima enda, kaaslaste ja õppejõudude tegevust. Tööl käimine on aidanud analüüsida üliõpilase enda või kaaslaste käitumist õppetöös justkui õppejõu silmade läbi. Analüüsiti, et kas uuritavale endale meeldiks, kui tal oleksid klassis õpetajana sellised õpilased, nagu tema ise või tema kaaslased on ja vastavalt sellele muudeti oma käitumist. Samuti toodi välja, et üliõpilased on hakanud peale tööle asumist rohkem jälgima õppejõudude tegevust. Analüüsitakse, kuidas nemad oleksid õpetajana teisiti käitunud või vastupidiselt, et mida neil on õppejõu käitumisest õppida ja enda töösse kaasa võtta.

Nad on ka nagu õpetajad, ehk siis vaatad, kuidas nad räägivad ja käituvad, kuidas nad millelegi reageerivad. Ma olen seda analüüsinud väga palju nii nagu heas kui halvas, nagu et mis ma teeksin teistmoodi, aga mis oleks nagu lahe, et ma tahaks seda üle võtta või eeskujuks võtta. (Iiris)

Üliõpilased tõid välja, et nad näevad tööl olles oma õpilaste pealt seda, milline on õppimist mittetoetav suhtumine õppetöösse ja tunnevad ennast selles ära. Märgati, et tihti on õpilaste fookus rohkem tulemustel kui teadmistel, nagu vahel neil endalgi. Kõrvaltvaatajana leiavad nad, et peaksid ka ise rohkem teadmistele kui tulemustele keskenduma ja see on muutnud nende suhet õppimisse paremaks.

Kuidagi vaatad seda õppimist ja hinnete saamist nagu hoopis teise pilguga. /.../ Ma olin terve elu selline, et mul peavad kõik viied olema, muidu ma olen lihtsalt halb /.../ ja nüüd ma näen õpilasi, kes on täpselt samasuguse mõtteviisiga ja see on silmi avanud, et ei pea ju nii olema. (Iiris)

Seega tööle minek parandas õppetöösse suhtumist, sest motivatsioon õppida kasvas. Analüüsist selgus, et tööle minek on tõestanud uuritavatele, et neile meeldib see töö ja nad on motiveeritumad õppima, sest kvalifikatsioonita ei saaks tööl käia. Uuritavad tõid ka välja, et

Õpingute ajal õpetajana tööle minemise põhjused ning hinnangud töö mõjust õpingutele 20

analüüsivad õppetegevuses rohkem ennast, kaaslasi ja õppejõude ning toovad sealt paralleele oma klassiruumiga.

3.2.2 Negatiivne mõju õpingutele

3.2.2.1 Õpitulemused halvenesid ja õppeaeg pikenes

Analüüsi tulemustest selgus, et üliõpilased nägid töö negatiivse mõjuna **õpitulemuste halvenemist ja õppeaja pikennemist**. Selgelt toodi välja, et tööl käies langesid üliõpilaste ootused enda õppetöö tulemustele. Õppeainetes ei olnud oluline saada kõrgeid hindeid ega sihitud maksimaalsete punktide suunas. Lepiti madalamate hinnetega või isegi kõige minimaalsemate tulemustega ainek läbi saamiseks. Samuti tõid üliõpilased ka konkreetselt välja, et nende hinded ja keskmised tulemused on langenud ning mõned õppeained jäid läbimata.

Pigem oli selline suhtumine, et peaasi, et saaks tehtud, et saaks selle umbes E kätte, ehk nagu oleks ühele poole saanud. (Anna)

Kindlasti esimene aasta ma sain kõikides ainetes A. /.../ Aga eelmine aasta kevad...

Mul ikkagi lõppes väga palju aineid, lõpetasin mingisugused D või mis iganes asjaga ja siis oligi hästi veider. (Emma)

Üliõpilased mainisid intervjuu käigus, et sooritasid õppetöö ülesandeid alla oma võimete ning tihtipeale miinimum tulemustele arvestuse kätte saamiseks. Saadi aru, et ülesannete eest saadud punktid ei vastanud nende tegelikule potentsiaalile ja oleks suudetud ülesanded sooritada paremale tulemusele.

Kindlasti ma oleks saanud teha mingeid kodutöid päris palju parematele punktidele, kui ma tegin. /.../ mu see eesmärk oli see, et ma teen esimese korraga ära, et ma saan 50% ja et mul on tehtud ja ta on mul kaelast ära. (Kädi)

Töö negatiivse mõjuna nägid üliõpilased ka õpingute pikendamist. Üliõpilased tõid välja, et peamiselt oli põhjuseks liiga suur töökoormus või töömaht oli oodatust suurem ning seetõttu tuli ülikooli koormust vähendada. Selleks võeti akadeemiline puhkus või pikendati õpinguid.

Siis ma võtsingi sellepärast akadeemilise, sest mul läks surve peale, et ma nüüd ei jõua nagu tehtud. Et noh, sest et ma ei saanud töölt võtta, nii palju seda koormust vähemaks, et siis paraku pidin nagu ülikooli arvelt seda tegema. (Lenna)

Andmete analüüsil tuli veel välja, et töö tõttu võivad edasi lükkuda tähtajaliste ülesannete esitamised, seminarides või praktikumides osalemised ning eksamite sooritamised. Tihtipeale tuli õppejõududega kokku leppida uued ajad vastamiseks või pidi tegema semestri lõppu kuhjunud töid lühikese aja jooksul järele.

Mul oli ikkagi mõningaid olukordi, kus ma pidin eraldi kokku leppima õppejõuga eraldi aja, millal ma kirjutan eksamit või olen pidanud eraldi käima praktikume vastamas pärast jõule, et hästi palju järeltöid pidi tegema. (Anna)

3.2.2.2 Panustamine õppetöösse vähenes

Andmete analüüsil selgus, et tööl käimise tõttu panustati õppetöösse vähem võrreldes varasema aktiivsusega. Üliõpilased tõid ühe põhjusena välja, et ülikooli tunniplaan ei sobitu töögraafikuga. Selle tõttu vähenes osalemine loengutes, seminarides ja praktikumides ning valiku tegemisel tähtsustati alati tööl käimist. Selgus ka, et vahel ei sobinud tunniplaan terve semestri vältel töögraafikuga või oli kohale minemata jätmise tingitud hüplikust tunniplaanist, mis nädalate kaupa võis erineda.

Ajaliselt muidugi selles osas asjad ikka kattuvad, et mina olen tööl, tegelikult peaks olema võib-olla mõni loeng ja probleemid ongi just nende ainetega, mis hüppavad. /.../ oleks siis see ainult kellaaeg, erineb, aga seal erineb vahel ka päev. (Eliise)

Uuringus osalenud üliõpilaste intervjuudest selgus, et ülikooliõpingute asemel kiputakse prioritseerima tööülesandeid, mille tõttu jäävad õpingud teisejärguliseks.

Üliõpilased tõid välja, et kui neil on valida töö- või ülikoolikohustuste vahel, valivad nad kindlasti tööülesannete täitmise. Toodi esile, et ülikooli kohustusi on lihtne edasi lükata, kuid järgmise päeva tundide ettevalmistusi ei ole võimalik hiljem teha. Samuti selgus, et tööülesandeid prioritseeritakse, sest tuntakse vastutust õpilaste ees ja soovitakse neile anda häid tunde.

Eks aega on vähem ja kui mul on ühel õhtul vaja ära teha tööasjad ja ülikooliasjad, siis ma pigem ikkagi võtan tööasjad prioriteediks. Et ma tunnen ka seda vastutust õpilaste ees ja selle arvelt ülikooli tegevused kannatavad veidi. (Mart)

Üliõpilaste intervjuudest tuli esile, et õppetöösse panustati vähem suure töökoormuse tõttu, mis tekitab väsimust ja stressi ning ülikooli kohustused lükati edasi või jäeti tegemata.

Kuna ma alguses läksin kohe täiskohaga tööle, siis hakkasid mul ära jääma igasugused loengutes käimised. Õhtuks olid väga väsinud ehk ei jõudnudki enam neid ülikooli töid teha. (Heli)

Üliõpilased tõid intervjuudes esile, et tööle minemise ajast on nende enda motivatsioon õppida langenud. Selgitusena toodi välja, et erialase töö olemasolu tõttu ei näe üliõpilased õpingutel enam nii suurt mõtet. Töö on muutunud üliõpilaste jaoks huvitavamaks ja olulisemaks ning keskendutakse pigem tööalastele tegevustele. Ka palga saamist töö eest tuuakse põhjuseks, mis mõjutab õpimotivatsiooni. Üliõpilased tundsid motivatsiooni languse kõrval ka soovi õpingud kiiresti lõpetada.

Ma ei viitsi enam, ma tahaks juba ammu ära lõpetada ja saaks maksimaalselt pühendada ennast oma õpilastele ja teha neile hoopis asju. (Eliise)

Uuritavate vastustest tuli välja, et panustamine õppimisse vähenes õppetöö sisu tõttu. Üliõpilased lähtusid enda töökogemusest ning nende hinnangul ei olnud alati õppeainete sisu ootuspärane ja teemad ei tundunud nii olulised, mille tõttu pingutasid ka õppetöös vähem. Üliõpilased hakkasid paremini aru saama, milliseid teadmisi ja praktilisi oskusi neil tegelikult töö juures vaja läheb ning muule pöörasid vähem tähelepanu. Samuti tekkis üliõpilastel

selgem ülevaade, milliseid õppeaineid nad peaksid lisaks õppima, et töö juures paremini hakkama saada.

Sa nagu päriselt näed, mida seal tööl vaja on. Mõned ained on sellised, et ma väga ei näe nende kasutegurit, siis on ikkagi tunne, et miks ma pean, tahaksin hoopis võib-olla ise uurida mingi täiesti teise asja kohta ja õppida selle kohta. Et miks ma pean seda ainet tegema. (Iiris)

Üliõpilased tõid arutelu käigus esile, et nende sotsiaalne integratsioon on töö tõttu ülikoolis vähenenud. Tööl käimine vähendab kursusekaaslastega suhtlemist ja on loobunud sotsiaalsetest tegevustest. Samuti ülikooli alases huvitegevuses, näiteks üliõpilasorganisatsioonides, on aktiivsus peale tööle asumist vähenenud.

Olen loobunud ka sellest, et ega ma väga ei käi läbi oma kursakaaslastega või olen loobunud sotsiaalsemast osast õppetöö juures. /.../ Et selles suhtes oleme ikka ühenduses, aga sellist seltsielu elamist väga ei ole. (Emma)

Üliõpilaste intervjuudest tuli välja, et nende panustamine õppetöösse kannatas tööandjate seatud töötingimuste tõttu. Toodi esile, et koolis töötatakse üldtööaja järgi ehk enne teatud kellaaega ei tohi koolist lahkuda. Isegi, kui oli võimalus tegeleda ülikooli ülesannetega, võis nende tegemine olla häiritud erinevatest tingimustest, näiteks vaikse tööruumi puudumine. Lisaks ei olnud tööandja alati ülikooli kohustuste osas vastutulelik ning ei andnud luba tööajast loengutes osaleda või oli vastu õppepuhkuse võtmisele.

Mu esimeses koolis pigem ei olnud üldse toetust, et ma õpin, kuigi nad teadsid kohe algusest, et ma olen üliõpilane. /.../ Sain neile suureks probleemiks, et ma käisin õpiringi ajal loengus. Ja ega kui ma küsisin ka näiteks õppepuhkust, siis nad pigem ei tahtnud seda mulle anda. (Heli)

Andmeanalüüsi tulemustest selgus, et üliõpilased väärtustavad töötamist rohkem ja näevad ennast pigem töötajana, kes kõrvalt õpib. Toodi välja, et see võib olla põhjustatud rohkemast tööle panustatud tundide arvust ja energiast, praktiliste kogemuste saamisest või ollakse õpingutest lihtsalt väsinud. Eelnevale lisaks tunnevad üliõpilased ennast määratledes pigem töötajatena, kes tööl käimise kõrvalt käivad ennast ülikoolis täiendamas.

Hetkel pigem töötajana, kes õpib, sest et töökoormus ja töötegevused võtavad palju suurema osa nädalast kui ülikool, ülikoolikoormus hetkel on mul väga madal. (Lenna)

Kokkuvõtvalt selgus vastustest, et tööl käimine saab mõjuda õpingutele negatiivselt, näiteks vähendada panustamist õppetöösse, langetada õppetulemusi ning pikendada õpingutele kuluvat aega.

4. Arutelu

Bakalaureusetöö eesmärk on välja selgitada bakalaureuseastme loodus- ja reaalainete ning humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste bakalaureuseõpingute ajal õpetajana tööle asumise põhjuseid ja kirjeldada, kuidas üliõpilaste hinnangul tööl käimine mõjutab õpinguid ülikoolis. Alljärgnevalt tuuakse välja olulisemad uurimistulemused

uurimisküsimuste kaupa ja nende seos teoreetiliste käsitlustega. Peatüki lõpus esitatakse soovitus edaspidisteks uurimiseks, töö piirangud ja praktiline väärtus.

Esimese uurimisküsimuse “Millistel põhjustel lähevad bakalaureuseastme õpetajakoolituse üliõpilased õppimise kõrvalt õpetajana tööle?” tulemused näitasid, et üliõpilased lähevad õpetajaks tööle peamiselt praktika saamise eesmärgil. Üliõpilased tundsid, et ülikoolis jääb neile praktikast väheseks ja sama tulemuse said Kori ja Mardo (2017) oma uuringus, kui intervjuueeritavad nägid töö positiivse poolena oskuste praktiseerimise võimalust.

Teine põhjus tööle minemiseks oli majanduslik toimetulek. Eriti vajalik oli see üliõpilastele, kelle vanemad neid rahaliselt ei toeta või soovisid olla vanematest sõltumatud. Seda kinnitab ka viimane EUROSTUDENT VII uuring, mille kohaselt elamiskulude katmine on kõige levinum tööle mineku põhjus (Koppel *et al.*, 2020). Järelikult võib eeldada, et praktilise kogemuse saamise põhjus ja vajadus majanduslikult toime tulla kombineerituna soodustab valima erialast töökohta. Autorid näevad ka ühe põhjusliku seosena, et ainult ülikooli poolt saadavate stipendiumite ja toetuste suurus pole praeguses ühiskondlikus olukorras piisavad majanduslikult hakkama saamiseks, mis tõenäoliselt mõjutab tööpakkumist vastu võtma. Võib arvata, et stipendiumi- ja toetussüsteemi parendamisel, näiteks summade tõstmisel, otsustataks väiksema tõenäosusega tööle minemise kasuks. Stipendiumite maksmine õpetajakoolituse üliõpilastele ja selle mõju nii õpingutele kui ka selle kõrvalt erialasel tööl käimisele, on edasist uurimist vääriv teema.

Uurimuse oluline tulemus oli see, et üliõpilased, kes polnud õpingute ajal planeerinud tööle asumist, tegid seda siiski, kui neile esitati pakkumine, mille nad otsustasid vastu võtta. Tööandjad pakkusid üliõpilastele töötamiseks soodsaid tingimusi, et töötamine ja õppimine samaaegselt võimalik oleks. Tamm ja Vaade (2007) uurimuse kohaselt on kõige levinum töökohta leidmise viis õppivate üliõpilaste seas pakkumine läbi isikliku pakkumise. Samuti toodi välja, et tööpakkujaks võib olla endine praktikakoht. Bakalaureusetöö autorite arvates võib just see tulemus olla tingitud praegusest ühiskondlikust olukorrast, kus koolides on õpetajatest suur puudus ja töökohtade täitmiseks pööratakse bakalaureuseastme tudengite poole ning pakutakse neile toetavaid tingimusi töötamiseks õppimise ajal.

Teise uurimisküsimuse “Kuidas õpingute kõrvalt erialasel tööl käimine mõjutab õpetajakoolituse üliõpilaste hinnangul nende õpinguid ülikoolis?” tulemused näitasid, et tööl käimine mõjutab ülikooli õpinguid nii positiivselt kui ka negatiivselt. Tulemustest selgus, et üliõpilased praktiseerisid ülikoolis õpitut töö juures ja löid selgemaid seoseid praktika ja teooria vahel. Üliõpilased tundsid, et teemasid on lihtsam omandada ja kinnistada, kui neil on vahetu kokkupuude päris situatsioonidega koolis. Eelnevat kinnitab Carnevale ja Smithi

(2018) õendust õppivate üliõpilaste seas läbiviidud uuring, millest selgus, et töötamine annab võimaluse praktiseerida õpitut kogunud töötaja juuresolekul ja loob seoseid oskuste ning teadmiste vahel, mida ülikoolist kaasa saadakse. Seega võib järeldada, et töö juures saadud praktika ühendamine ülikoolis õpituga on oluline osa õpingute ja teadmiste kinnistamisel ja praktiliste oskuste arendamisel. Autorite arvates on õpingute ajal suurem praktika osakaal oluline ja selle juures tähtis ka praktika pidevus ehk praktika ei peaks toimuma ainult suures mahus lühikese aja jooksul, vaid suurema osa ajast õpingute vältel.

Uuringutulemustest tuli negatiivsena välja, et ülikooli õpingute kõrvalt töötamise ajal langesid üliõpilaste ootused enda õpitulemustele, mille tõttu ei olnud oluline saada väga häid hindeid, vaid püüti õppeainetest lihtsalt läbi saada. Samuti tunnetati ka üldist langustrendi hinnetes. Tulemusi toetavad uuringud, mis leidsid negatiivse seose õpitulemuste ja töötavate üliõpilaste vahel (Callender, 2008; DeSimone, 2008; Kalenkoski & Pabilonia, 2008).

Uurimistulemused näitasid, et õpingute pikenemine oli tingitud suurest töökoormusest ja otsustati võtta akadeemiline puhkus või pikendada õpinguid. Theune (2015) on varasemalt uurinud töö mõju õpingute pikkusele ja leidnud, et töö käimine mõjutab kraadi omandamist ja pikendab õpingutele kuluvat aega. Autorid näevad tulemuste vahel seost praktikamahu tõstmisega. Kui praktikat oleks teoreetiliste õpingute kõrval rohkem, otsiksid üliõpilased tõenäoliselt vähem erialast tööd praktika eesmärgil. Ülikoolis saaksid üliõpilased rohkem tuge juhendajatelt ning kuna praktika maht oleks ka ajaliselt paremini kontrollitud, ei mõjutaks see nii negatiivselt ka õpinguid ülikoolis.

Uurimistulemustest selgus veel, et õpetajakoolituses õppivad üliõpilased väärtustavad töö tegemist, seavad tööülesannete tegemise prioriteediks ja näevad ennast selle tõttu ka suurema tõenäosusega töötajatena, mille tõttu panustatakse ka õppetöösse vähem.

Põhjendusteks toodi praktiliste kogemuste saamist tööle ning suurt töötundide hulka, mida tööle panustatakse. Toodi tugevalt esile, et ülikooli kohustusi on lihtsam edasi lükata kui töökohustusi, mis on seotud järgmiseks päevaks tundide ettevalmistamisega ja õpilaste ees vastutuse tundmisega. Lisaks eelnevale näevad töötavad üliõpilased ennast pigem töötajatena, kes käivad töö tegemise kõrvalt ülikoolis õppimas. Viimast kinnitab ka Warreni (2002) primaarse orientatsiooni teooria, mis selgitab, et üliõpilastel, kes määratlevad ennast töötajatena, on õppeedukus rohkem negatiivselt mõjutatud kui üliõpilastel, kes määratlevad end õppijatena (Warren, 2002). Seega on tööst rohkem mõjutatud ennast töötajatena nägevad üliõpilased, kes panustavad vähem õppetöösse ja tunnevad suuremat negatiivset mõju õppeedukusele. Ülikool peaks keskendumas rohkem üliõpilase sotsiaalsele integratsioonile, et üliõpilane tunneks suuremat emotsionaalset sidusust institutsiooniga, sooviks panustada rohkem õppimisega seotud tegevustesse ja prioritseeriks ülikoolikohustusi.

Uuringutulemustest tuli veel välja positiivseid mõjutusi. Toodi esile, et töökogemuse tõttu kasvas nende enesekindlus, mis kandus üle õppetöösse. Näiteks julgeti rohkem kaasa rääkida ja välja tuua näiteid loengute ja seminaride aruteludes. Üliõpilased seostasid enesekindluse kasvu klassi ees esinemisega ja tööl uute kogemuste ning teadmiste saamisega. Curtis ja Shani (2002) leidsid samuti, et õppijate enesekindlus kasvas ja see kandus üle õppetöö tegevustele, näiteks klassi aruteludes osalemine (Curtis & Shani, 2002). Kuigi enesekindlus ja julgus õppetöös osaleda võib suurendada töökogemuse tõttu, siis on ka õppejõududel võimalik tudengeid rohkem õpetegevusse kaasata, keskenduda õppemeetoditele ja tegevustele, mis viiksid üliõpilasi välja mugavustsoonist, mis aitaksid suuremale esinemisjulguse ja enesekindluse kujunemisele kaasa.

Üliõpilased tõid välja, et tööl käimine on tõstnud nende motivatsiooni õppida. Töötamine on neile kinnitanud, et neile meeldib valitud amet ja nad tahavad olla selles võimalikult head. See on pannud neid loengutes rohkem osalema ja aktiivselt kaasa töötama. Deci ja Ryani (1985) enesemääratlemise teooria kohaselt on see sisemine motivatsioon, mille kohaselt innustab inimesi tegutsema see, et tegevus on nende jaoks tore või huvitav. Väliste motivatsiooni puhul motiveerib inimesi tegutsema tegevusest saadud tulemus (Deci & Ryan, 1985). Üliõpilased tõid välja, et tööl käimine tõstis nende motivatsiooni ülikoolis õppida, et saada kätte töötamiseks vajalik kvalifikatsioon ehk see on teooriast lähtuvalt nende väline motivatsioon. Autorite arvates on siiski hea, et ülikool on loonud teatud tingimused tööl käimiseks. Kui üliõpilastel kaobki õpingute käigus motivatsioon õppida või tekib soov halvemal juhul õpingud katkestada, siis tööl käimine aitab neil taas leida motivatsiooni, et õppetöösse jälle rohkem panustada või vähemalt motiveerib tööl käimine neid õpinguid lõpetama. Sellisel juhul suureneb tõenäosus, et on rohkem kvalifikatsiooniga õpetajaid, kes jätkavad tulevikus tõenäolisemalt oma töökohal.

Kuigi töö tulemused kinnitavad mitmeid uurimusi, võib töö kitsaskohaks pidada asjaolu, et uuritavad õppisid koroona pandeemia ajal, mistõttu oli suur osa õppetööst veebis ja üliõpilaste hinnangul õppekoormus oluliselt väiksem kui neil, kellel kogu õpe oleks olnud traditsiooniliselt. Seetõttu võivad uuritavate vastused sellest mõjutatud olla. Töö piiranguks võib pidada ka seda, et intervjuu läbiviijaid oli kaks ja intervjuueeritavat üks, mis võis intervjuueeritava jaoks ebamugav olla, kuigi keegi intervjuul osalejatest seda ei väljendanud. Alustavate uurijatena andis selline lahendus uurijatele kindlustunde, et kõik andmed said kogutud.

Kuna autorid õpivad loodus- ja reaalinete õpetamine põhikoolis õppekaval ja läksid kolmandal bakalaureuse aastal õpingute kõrvalt õpetajana tööle, siis esitame siin lühidalt autoripositsiooni kirjelduse. Õpetajakoolituse õpingutega samal ajal töötamise tõttu oli

autoritel endal ettekujutus töö mõjutustest õpingutele, mis aitas kaasa intervjuu küsimuste kava koostamisel ja ka intervjuu käigus lisaküsimuste esitamisel. Samas jälgisime, et küsimused ei oleks intervjuudes suunavad, ega väljendaks oma isiklikku seisukohta uuritava teema kohta. Autorid tundsid, et isiklik kogemus hoidis üleval ka motivatsiooni töö valmis kirjutamiseks. Kuna autoritel oli mingil määral isiklik kontakt üliõpilastega, siis aitas uuritavate kogemuste kuulmine kaasa nende paremale mõistmisele kaasõppijate ja -töötajatena. Samas hoiti isiklikud kogemused ja suhted uuringust võimalikult eraldi, et need ei hakkaks liialt mõjutama tulemusi. Selle tõttu võib öelda, et isiklikud suhted, kogemused ja hoiakud võisid teataval määral olla uuringus piiranguks, kuid samas aitasid need uurijate hinnangul kaasa uuritavate ja töö sisu süvitsi mõistmisele.

Piirangutest olenemata seisneb käesoleva bakalaureusetööl praktiline väärtus tagasisides, mida üliõpilased enda õppetöö ja töökorralduse poole pealt andsid. Tulemused annavad tagasisidet eelkõige õppekorralduse spetsialistidele ja programmijuhtidele, mis aitab neil tuvastada õppekavade kitsaskohti. Näiteks aitab see uurimus mõista ülikoolil õpetajakoolituse üliõpilaste käitumist ja suhtumist õppetöösse. Kindlasti oli käesolev kvalitatiivne uurimus oluline eneserefleksioon nii uuritavatele endile kui ka töö autoritele.

Õppivate õpetajatudengite uurimine on väga tähtis, et leida üles õpetajapuuduse olukorra lahendamiseks probleemsed kohad. Edaspidistes uurimustes võiks rohkem pöörata tähelepanu sellele, millised on üliõpilase sisemise motivatsiooniga seotud protsessid ja tunded, näiteks konkreetsemalt, eneseteostuse ja kuuluvustunde uurimine. Lisaks veel aitaks ülikooli uuringud, mis keskenduvad üliõpilaste õppeainete sisuga seotud ootustele ja vajadustele, mis toetaksid üliõpilaste ettevalmistust tööks ja tööl käimist.

Tänuõnad

Autorid tänavad kõiki üliõpilasi, kes olid nõus uurimuses osalema ja enda mõtteid ning kogemusi jagama. Töö autorid on väga tänulikud juhendajatele Liina Lepale ning Svetlana Ganinale, kes aitasid kaasa töö valmimisele hea nõu, konstruktiivse tagasiside ja motiveerivate sõnade andmisega.

Autorsuse kinnitus

Kinnitame, et oleme koostanud ise käesoleva lõputöö ning toonud korrektselt välja teiste autorite ja toetajate panuse. Töö on koostatud lähtudes Tartu Ülikooli haridusteaduste instituudi lõputöö nõuetest ning on kooskõlas heade akadeemiliste tavadega. Töö jaotati nii, et Kairi Parson tegeles teooria osas ning tulemuste kirjutamisel eelkõige tööle mineku põhjustega ning Kaia-Riin Rohtmaa töö mõjutustega õpingutele. Andmete kogumine,

Õpingute ajal õpetajana tööle minemise põhjused ning hinnangud töö mõjust õpingutele 27

tulemuste analüüsimine ja arutelu kirjutamine viidi läbi ühiselt. Mõlemad autorid panustasid kõikidesse bakalaureusetöö osadesse võrdselt.

Kairi Parson

/allkirjastatud digitaalselt/

18.05.2023

Kaia-Riin Rohtmaa

/allkirjastatud digitaalselt/

18.05.2023

Kasutatud kirjandus

- Allik, M. (2012). *Lasteaiaõpetajate motiveeritus ja tajutud toetus töökeskkonnas*. Tartu Ülikool.
- Alumäe, T., Tilk, O., & Asadullah. (2018). *Advanced Rich Transcription System for Estonian Speech*. <https://doi.org/10.3233/978-1-61499-912-6-1>
- Ash, D., Boyle, M., Petrosko, J., Riggert, S., & Rude-Parkins, C. (2006). Student employment and higher education: empiricism and contradiction. *Review of Educational Research* 76(1), 63-92.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W.H. Freeman and Company.
- Baert, S., Marx, I., Neyt, B., Van Belle, E., & Van Casteren, J. (2018). Student employment and academic performance: an empirical exploration of the primary orientation theory. *Applied Economics Letters*, 25(8), 547-552. <https://doi.org/10.1080/13504851.2017.1343443>
- Bean, J. P., & Metzner, B. S. (1985). A Conceptual Model of Nontraditional Student Attrition Undergraduate. *Review of Educational Research*, 55(4), 485-540.
- Beerens, M., Mägi, E., & Lill, L. (2011). University studies as a side job: causes and consequences of massive student employment in Estonia. *Higher Education*, 61(6), 679-692. <http://www.jstor.org/stable/41477835>
- Beffy, M., Fougere, D., & Maurel, A. (2010). *The Effect of Part-Time Work on Post-Secondary Educational Attainment: New Evidence from French Data*. <https://ssrn.com/abstract=1648354>
- Body, K. M-D., Bonnal, L., & Giret, J-F. (2014). Does student employment really impact academic achievement? The case of France. *Applied Economics*, 46(25), 3061-3073. <https://doi.org/10.1080/00036846.2014.920483>
- Carnevale, A. P., & Smith, N. (2018). *Balancing work and learning: Implications for low-income students*. Georgetown University Center on Education and the Workforce.
- Callender, C. (2008). The impact of term-time employment on higher education students' academic attainment and achievement. *Journal of Education*, 23(4), 359-377. <https://doi.org/10.1080/02680930801924490>
- Curtis, S., & Shani, N. (2002). The Effect of Taking Paid Employment During Term-time on Students' Academic Studies. *Journal of Further and Higher Education*, 26(2), 129-138. <https://doi.org/10.1080/03098770220129406>
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985). *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York Plenum Press.
- DeSimone, J. S. (2008). *The impact of employment during school on college student*

- academic performance*. National bureau of economic research.
https://www.nber.org/system/files/working_papers/w14006/w14006.pdf
- Draper, S.W. (2008). *Tinto's Model of Student Retention*.
<http://www.psy.gla.ac.uk/~steve/localed/tinto.html>
- Espenberg, E., Beilmann, M., Sammul, M., Nahkur, O., Lees, K., Vahaste, S., & Varblane, U. (2013). *EUROSTUDENT V: Eesti analüüs*. Sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskus RAKE.
- Fede, J. H., Gorman, K. S., & Cimini, M. E. (2018). Student Employment as a Model for Experiential Learning. *Journal of Experiential Education*, 41(1), 107-124.
<https://doi.org/10.1177/1053825917747902>
- Fortier, M., Guay, F., & Vallerand, R. (1995). Academic motivation and school performance: toward a structural model. *Contemporary Educational Psychology*, 20, 257-274.
- Geel, R., & Backes-Gellner, U. (2012). Earning While Learning: When and How Student Employment is Beneficial. *Labor*, 26(3), 313-340. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9914.2012.00548.x>
- Haridus- ja Teadusministeerium (2022). *Haridus- ja Teadusministeeriumi valdkondade analüüs*. <https://www.hm.ee/>
- Hong, E. & Rowell, L. (2018). Academic motivation: concepts, strategies and counseling approaches. *Professional School Counseling*. 16(3), 158-171.
- Kalenkoski, C. M., & Pabilonia, S. W. (2010). Parental transfers, student achievement, and the labor supply of college students. *J Popul Econ*, 23, 469-496.
<https://doi.org/10.1007/s00148-008-0221-8>
- Kalmus, V., Linno, M., & Masso, A. (2015). *Kvalitatiivne sisuanalüüs*.
<https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyys>
- Koppel, K., Haugas, S., & Mägi, E. (2020). *EUROSTUDENT VII: Eesti lühiülevaade*. Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kori, K., & Mardo, K. (2017). Õppimine ja väljalangemine IKT erialade esimesel aastal Eesti kõrgkoolide näitel. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5(1), 239-267.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Infotrükk.
- Lepik, K., Harro-Loit, H., Kello, K., Linno, M., Selg, M., & Strömpl, J. (2014). *Intervjuu*.
<https://samm.ut.ee/intervjuu>
- Mayring, P. (2019). Qualitative Content Analysis: Demarcation, Varieties, Developments. *Forum Qualitative Research*, 20(3).
- Must, O., Must, A., & Täht, K. (2015). *Programmi TULE uuringu „Haridustee valikud ning õpingute katkestamise asjaolud Eesti kõrghariduses“ aruanne*. Tartu Ülikool.

- Rämmer, A. (2014). *Valimi moodustamine*. <https://samm.ut.ee/valimid>
- Selliöv, R., & Vaher, K. (2018). *Õpetajakoolituse lõpetanud ja alustavad õpetajad EHISE andmetel*. Haridus- ja Teadusministeerium.
- Taimalu, M., Uibu, K., Luik, P., & P., Leijen., Ä. (2019). *Õpetajad ja koolijuhid elukestvate õppijatena. OECD rahvusvahelise õpetamise ja õppimise uuringu TALIS 2018 tulemused. 1. osa*. Haridus- ja Teadusministeerium ja SA Innove.
- Tamm, A., & Vaade, V. (2007). *Kõrgkoolide vilistlaste uuring*. Klaris.
- Tartu Ülikooli eetikakeskus (2017). *Hea teadustava*.
https://www.eetika.ee/sites/default/files/www_ut/hea_teadustava_trukis.pdf
- Terenzini, P. T., & Pascarella, E. T. (1980). Toward the validation of Tinto's model of college student attrition: A review of recent studies. *Research in Higher Education, 12*(3), 271-282.
- Theune, K. (2015). The working status of students and time to degree at German universities. *Higher Education, 70*(4), 725-752. <http://www.jstor.org/stable/43648901>
- Tinto, V. (1993). *Leaving college: Rethinking the causes and cures of student attrition*. University of Chicago Press.
- Tinto, V. (1975). Dropout from Higher Education: A Theoretical Synthesis of Recent Research. *Review of Educational Research, 45*(1), 89-125.
- Triventi, M. (2014). Does working during higher education affect students' academic progression? *Economics of Education Review, 41*, 1-13.
<https://doi.org/10.1016/j.econedurev.2014.03.006>
- Viik, R. (2015). *Üliõpilaste hinnangud oma õpingute peatumise või katkestamise põhjustele ühe Eesti ülikooli kolledži näitel*. Tartu Ülikool.
- Warren, J. R. (2002). Reconsidering the Relationship Between Student Employment and Academic Outcomes: A New Theory and Better Data. *Youth & Society, 33*(3), 366-393. <https://doi.org/10.1177/0044118X02033003002>
- Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu Ülikool.

Lisad

Lisa 1. Intervjuu kava

Sissejuhatus

Tere! Oleme Kairi ja Kaia-Riin. Õpime Tartu Ülikoolis loodusainete õpetajateks ning oleme kirjutamas oma bakalaureusetööd põhjustest, miks bakalaureuseastme üliõpilased lähevad õpingute ajal tööle ning kuidas töö mõjutab ülikooli õpinguid. Uuringus osalemine on vabatahtlik ja sul on võimalus sellest igal hetkel loobuda. Töös kajastatavad andmed jäävad konfidentsiaalseks ehk me ei kasuta sinu ega intervjuus mainitud inimeste nimesid või teisi isikuandmeid, mis seostuksid kindla isikuga. Intervjuu kestab ajaliselt umbes 40-50 minutit. Kui sa ei soovi mõnele küsimusele vastata, siis on sul õigus sellele vastamata jätta. Kas sa oled nõus, et intervjuud salvestatakse? Kas sul on veel mõni küsimus intervjuu läbiviimise kohta?

Millistel põhjustel minnakse õpingute ajal tööle

1. Millal hakkasid õpetajana tööle?
2. Kuidas leidsid erialase töökoha?
  - a. Kas idee minna tööle pärines sinult endalt või tehti pakkumine?
3. Mis oli peamine ajend, miks õpingute kõrvalt erialasele tööle läksid?
  - a. Miks tööle minemine sinu jaoks oluline oli?
  - b. Kui suurel määral mõjutasid majanduslikud tingimused tööpakkumise vastuvõtmise otsust?
4. Miks otsustasid minna erialasele tööle muu töö asemel?
5. Kuidas oli võimalik ülikooli kõrvalt erialasele tööle minna?
  - a. Kas ülikooli õppetöö korralduslik pool toetab või takistab õpingute kõrvalt tööl käimist?
    - i. Too näiteid, kuidas toetab/takistab.
  - b. Milliseid töötingimusi pakuti (tööaeg, sobivus tunniplaaniga)?
    - i. Kas töökohal pakutavad tingimused toetavad või takistavad õpingute kõrvalt tööl käimist?
    - ii. Too näiteid, kuidas toetab/takistab?

Kuidas tööl käimine mõjutab sinu hinnangul õpinguid

6. Kuidas töölkäimine mõjutab sinu õpinguid ülikoolis?
  - a. Milliseid kompromisse pidid tegema tööle asudes õpingutele mõeldes?
  - b. Kuidas on sinu EAP-de maht muutunud seoses tööle asumisega?
    - i. Kuidas hindad õppetöö mahu vastavust ainepunktidele?
  - c. Kuidas tööl käimine mõjutab õpingute nominaalajaga läbimist?
    - i. Mõte olnud akadeemilist võtta?
    - ii. Mõte õpinguid pikendada?
  - d. Kuidas tööl käimine mõjutab hindeid/tulemusi?
  - e. Kuidas tööl käimine mõjutab aktiivselt õppetööst osa võtmist?
    - i. Kas oled osalenud ülikooliga seotud huvitegevuses? Kas see on muutunud peale tööle minekut?
    - ii. Kuidas on muutunud läbisaamine või suhtlemine kursusekaaslastega peale tööle asumist? Kas see mõjutab sinu arvates sinu õppetööd? Kuidas
  - f. Hinnanguliselt, kui palju kulub sul nädalas aega töö tegemiseks tundides?
7. Kumba poolt väärtustad enda jaoks rohkem - töötamist õpetajana või õpinguid? Miks?
8. Kuidas on sinu suhtumine õppimisse muutunud peale tööle asumist?
  - a. Kuidas analüüsid ennast nüüd õppijana?
9. Kuidas sinu motiveeritus õppida on muutunud peale tööle asumist?
10. Kas tunned ennast pigem töötajana, kes õpib, või õppijana, kes töötab? Põhjenda

Lõpetuseks

11. Mida soovid veel seoses õpingute ajal töötamisega lisada?

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Meie, Kairi Parson ja Kaia-Riin Rohtmaa,

1. Anname Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) meie loodud teose „Loodus- ja reaalainete ja humanitaar- ja sotsiaalainete õpetamine põhikoolis õppekava üliõpilaste bakalaureuseõpingute ajal õpetajana tööle asumise põhjused ning üliõpilaste hinnangud töötamise mõjust õpingutele ülikoolis“, mille juhendajad on Liina Lepp ja Svetlana Ganina, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Anname Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Oleme teadlikud, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autoritele.

4. Kinnitame, et lihtlitsentsi andmisega ei riku me teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kairi Parson

Kaia-Riin Rohtmaa

18.05.2023